

Nr 22.

Af herr **Kjellén**, om anslag till utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar i främmande länder.

Det behöfver ju icke närmare utvecklas, af hvilken betydelse det måste vara för ett folk att lära känna andra folk och deras grundläggande politiska förhållanden. Det är samma erfarenhet som i det enskilda lifvet: intet befordrar en sund själfkänedom så som känedom af andra, och intet är så ägnadt att ge det rätta perspektivet på egna förhållanden som ett vaket studium af världen utanför. Att befordra ett sådant studium för folket måste därför erkännas vara ett verkligt nationalintresse, i all synnerhet i den allmänna rösträttens tidevarf, då krafven på allmän medborgerlig bildning och politisk upplysning måste ställas högre än förr.

*Behofvet af
en sådan
publikation.*

Vi tänka här särskildt på den rättsbildning, som reglerar ett kulturfolks offentliga organisation och parlamentariska arbete: alltså i främsta rummet grundlagar och motsvarande eller tillhörande »konstitutionella stadgar» samt därefter vallagar och arbetsordningar för representationens kamrar. Ingen bildningskälla af ofvan antydt slag kan ha större värde än denna, i betraktande af dess grundläggande karaktär och rena objektivitet tillika.

Men denna källa är stängd för menige man, i samma mån den flödar på främmande språkområden. Tillgänglig blir den endast genom öfverföring till svensk språklig mark. Dessförinnan är den faktiskt monopoliserad åt de högst bildade klasserna bland folket, i föga öfvensstämmelse med vår tids demokratiska grundsatser. Till det allmänna intresset att med vår inhemska litteratur på öfversättningsvägen införlifva framstående alster af främmande kulturer kommer således

här ett rent praktiskt-politiskt intresse: att undanröja hindren för folkets bredare lager att lära känna andra folks offentliga och speciellt parlamentariska rätt.

Tills dato ha vi icke mycket att berömma oss af i detta stycke. Medan hvarje något så när nervkittlande fransk eller engelsk roman ofördröjligen öfverflyttas på vårt språk, äga vi af främmande grundlagar, mig veterligt, icke mera i svensk öfversättning än Förenta staternas författning 1787 (återgifven först i en försvenskning af *Tocquevilles* berömda arbete öfver »folkväldet i Amerika» 1840, och sedan i *J. F. Nyströms* Handbok i statskunskap, del IV, 1891) samt staten Newyorks konstitution af 1821 (intagen i förstnämnda arbete). Den minsta bedrift af mästerdetektiven »Sherlock Holmes» finnes tillgänglig i åtminstone en edition för hvarje svensk läsare, men den Bismarck-gärning som heter Tyska rikets författning finnes icke att bese i svensk språkform. Här synes man verkligen med skäl kunna tala om en försummad uppgift.

Skall det bero på enskild företagsamhet, så torde vi emellertid knappast någonsin få hoppas på uppgiftens lösning. Ty ingen förläggare lär af egen drift våga sig på ett så omfattande företag, med så dryg utgifningskostnad och så liten lockelse för den »stora» publiken. Äfven om till det rent svenska språkområdet (i Sverige och Finland) kan läggas, på grund af språklikheten, också grannländernas, och äfven om intresset inom folket nu kan förutsättas vara större än förr, torde efterfrågan i alla händelser blifva allt för begränsad för att göra affären rentabel. Skall saken genomföras, så måste det ske med allmänna medel; och då Kungl. Maj:ts anslag för lärda verks utgifvande icke ens närmelsevis räcker till i detta fall, så återstår endast en direkt hänvändelse till Riksdagen.

Det var så, som frågan löstes redan för en mansålder sedan i Danmark: på riksdagens bekostnad, efter initiativ af Folketingets (andra kammarens) talman år 1877. Resultatet föreligger i ett stort samlingsverk med titeln »Bestaaende Forfatningslove, Valglove og Forretningsordener i forskjellige Lande», utgifvet af *P. Sveistrup*, i fyra delar åren 1880—1886 samt en tilläggsdel (där dock arbetsordningarna saknas) 1897 — ett arbete af oomtvistlig och betydande förtjänst.

Det kan väl synas anmärkningsvärdt, att man i Danmark så långt före oss varit uppmärksam på betydelsen af ett sådant företag och beslutet att göra de därför nödiga ekonomiska offren. Saken förklaras måhända däraf, att Danmarks representation redan då var inredd på demokratisk grund, hvartill kom den speciella omständigheten att

statsrättsliga problem just då stodo på dagordningen i följd af en konstitutionell konflikt mellan kronan och folketinget. Å andra sidan är det uppenbart, att själfva tillvaron af detta arbete på ett närbesläktadt språk i hög grad bidragit att sänka chanserna för ett liknande svenskt företag, framför allt i en tid då intresset hos oss öfverhufvud ännu icke kunde förutsättas långt utanför rena fackmannakretsar. Genom sitt försprång på området omöjliggjorde Danmark från början all svensk konkurrens och gjorde oss så att säga litterärt skattskyldige.

Tiden själf har emellertid nu i väsentlig mån undanröjt detta hinder. En half mansålder är snart gången sedan uppgifterna i Sveistrups ofvannämnda arbete slutade (med året 1895; beträffande arbetsordningarna ännu 10 år förut eller mera), och därunder har så mycket förändrat sig på statsförfattningarnas område, att arbetet numera i väsentliga delar blifvit föråldradt. Bokföra vi ensamt de allra viktigaste nyheterna i Europa under senaste 5 år — då författningsutvecklingen visserligen varit mera än vanligt stark — så finna vi alldeles nya statsskick i Ryssland och Montenegro (jämte Portugal), radikalt förändrade riksdagsordningar i Österrike och Finland jämte Sverige samt ikraftträdande (och revision) af en hittills endast på papperet bestående regeringsform i Turkiet. En ny, grundligt omarbetad upplaga är således starkt af behovet påkallad — och genom att företaga ett sådant arbete på vårt språk äro vi svenskar nu i tillfälle att omvända det förut anmärkta tributförhållandet till vår förmån.

Nu ha också demokratiens principer trängt in i vår representativa organisation, med ty åtföljande stegring af intresset för allt som hör till det offentliga lifvets område. Tiden synes därför mogen att upptaga till lösning den här framhållna uppgiften och därmed fylla den kanske mest påfallande luckan i vår inhemska litteratur.

Källorna till ett arbete af detta slag äro från början att finna i *Arbetets plan.* de respektive ländernas författningssamlingar eller särskilda lageditioner, med tillhörande mer eller mindre officiella kommentarier. För mera främmande språkområden finner man ock värdefulla andrahandspublikationer på något af de stora kulturspråken (såsom senast *Anton Palme*, Die russische Verfassung, 1910; den nya grundlagen af 1906 i text och kommentarier; af vallagarne endast referat).

Jämte dessa speciallagar och monografier finnes naturligtvis också allmänna samlingar för olika länder i ett, bland hvilka de nyaste och fullständigaste äro af *Dareste* på franska språket («Les constitutions modernes», senaste upplagan 1910) samt *Posener* på tyska eller vederbörande lands tungomål («Die Staatsverfassung des Erdballs», 1909). Dessa arbeten omfatta (som regel) endast grundlagarne själfva. Arbetsordningarne äro samlade för sig af *Moreau-Delpech* i två band («Les réglemens des Assemblées législatives» 1906—7), hvarjämte på detta område äro särskildt att framhålla *May's* berömda samling för Englands parlament (elfte upplagan 1906) och *Plate's* för Preussens andra kammare 1904 (med texter äfven för herrehuset samt för tyska riksdagen). För vallagarne särskildt känner jag ingen motsvarande samling, men enligt en uppgift hos *Dareste* är en sådan under förberedelse på franska språket. Någon gemensam publikation slutligen, omfattande alla tre kategorierna, finnes mig veterligt icke förutom den ofvannämnda af *Sveistrup* på danska språket.

I detta fall är således *Sveistrups* samling mera omfattande än någon annan på området. Den innehåller tillika fylligare upplysningar af kommenterande slag (i noter under texten). Å andra sidan äsyftar den icke den fullständighet i fråga om redovisade stater som *Darestes* och *Poseners* arbeten. Den är nämligen begränsad till följande länder: Danmark, Norge, Sverige, Holland, Belgien, Frankrike, Tyska riket, Preussen, Österrike jämte Öfre Österrikes landtdagsförfattning, Schweiz jämte tre kantonalförfattningar och en dito vallag, England, Canada, Viktoria samt Förenta staterna jämte tre delstatsförfattningar och en vallag.

Det synes från början klart, att ett svenskt arbete af detta slag både till innehåll och omfattning närmast bör ansluta sig till den af *Sveistrup* angifna typen. Arbetet skulle säkerligen få en alltför begränsad användning inom våra parlamentariska kretsar, om det icke innehölle mera än själfva grundlagarne. En utsträckning åter till omfattning af alla statsbildningar i världen (således äfven delstater i en förbundsstat och själfstyrande kolonier) skulle knappt ha intresse för andra än vetenskapsmännen, men för deras skull behöfvas öfverhufvud inga öfversättningar.

Vi utgå således ifrån *Sveistrups* arbete som närmaste förebild. Urvalet af upptagna stater borde dock bli något annorlunda: å ena sidan synas en del bihang till hufvudförfattningarne (Schweiz, Förenta Staterna, Österrike och England) kunna utan skada bortfalla, å andra sidan borde numera medtagas Finland, Ryssland och Turkiet samt väl

äfven öfriga Balkanstater och alla kungarikena inom tyska riket (tilläfventyrs också Japan). För hvarje land bör i bokstafstrogen svensk öfersättning meddelas dess kodifierade grundlag eller, där sådan icke finnes (England, Ungern), motsvarande akter af konstitutionell innebörd. I andra runnet komma vallagar och arbetsordningar, där urvalet torde kunna göras strängare, i det att endast sådana medtagas som genom närmare kulturgemenskap eller af andra orsaker för oss kunna ha ett mera speciellt intresse. Samtidens offentliga rätt i ganska utbredd och parlamentariska arbetssätt i något mindre utsträckning skulle härmed göras tillgängliga för själfstudium af hvarje bildningssökande svensk.

För att göra ett dylikt verk rätt fruktbringande borde man icke nöja sig med de nakna texterna, utan i öfverensstämmelse med det danska mönstret meddela äfven en del kommentarier af det mest oombärliga slaget. Därjämte synes Darestes arbete böra följas därutinnan, att hvarje statsförfattning inledes med en kortare framställning af författningens historiska tillblifvande och afslutas med en förteckning öfver den viktigaste dithörande litteraturen. Men slutligen borde tillfället icke lämnas obegagnadt att i en efterskrift summariskt redogöra för hufvuddragen af den konstitutionella praxis i vederbörande land (t. ex. ministrarnas juridiska och politiska ansvar, riksdagsupplösningar, riksbudgetens uppställning) samt statsrättsliga konflikter (ex. i Preussen 1862—66 och Danmark 1885—94) och reformfrågor på dagordningen (ex. rösträttsförslagen i Preussen och Ungern) jämte partiuppställningen därvid. Detta blefve en egenhet för den svenska publikationen, men en egenhet som utan tvifvel vore i synnerligt hög grad ägnad att öka dess intresse och utvidga dess läsekrets.

Efter dessa förutsättningar torde arbetet kunna antagas äfven i yttre omfattning komma nära den danska förebilden, hvars grundläggande fyra delar beteckna en volym af 170 åttasidiga ark; visserligen skulle det innehålla åtskilligt mera, men detta torde tämligen motsvaras af de uteslutna kapitlen i Sveistrups arbete tillika med det opropotionerligt stora utrymme som själfva England fått där (hela del III, 926 spalter). Naturligtvis är det ogörligt att på förhand med någon bestämdhet uppgifva volymen; men då någon föreställning härom är nödvändig för att möjliggöra en approximativ beräkning af utgif-

*Kostnads-
beräkning.*

ningskostnaden, antaga vi att verket inalles skulle belöpa sig på omkring 100 sextonsidiga tryckark i ungefär samma utstyrsel som *Hagmans* bekanta upplaga af Sveriges grundlagar.

För kostnadsberäkningen kräfvdes vidare uppgift å upplagans storlek. Härvid inverka å ena sidan den efterfrågan, som kan förutsättas på marknaden, å andra sidan den gratisutdelning, som skäligen bör ifrågakomma. I förra fallet kan man utgå ifrån att bokhandelsomsättningen af ett så stort och följaktligen dyrt verk — äfven under ofvan anmärkta gynnsamma omständigheter — icke blir stor; sannolikt i det hela inskränkt till bibliotek, tidningsredaktioner o. d. jämte ett fåtal speciellt intresserade och välsituerade personer. Hvad den senare frågan angår, så kunde man ju tänka sig att ett dylikt arbete, utgifvet på riksdagens bekostnad, också skulle gratis tillställas hvarje riksdagsman; men vid närmare eftertanke lär man stanna vid samma resultat som statsutskottet beträffande riksdagsregistret 1889 (se dess utlåtande nr 49, s. 5):

»Verket blir så dyrbart, att dess kostnadsfria utdelning mer än en gång ej gärna skulle kunna ifrågasättas; men då å andra sidan dess utdelning till nuvarande ledamöter af Riksdagen ej lämpligen synes kunna äga rum med mindre än att äfven blifvande riksdagsmän berättigas att erhålla detsamma, har Utskottet ansett registret ej böra till riksdagens ledamöter utdelas.»

Dock bör arbetet naturligtvis finnas tillgängligt i Riksdagens samtliga lokaler och därtill med ett större antal exemplar i konstitutionsutskottet, hvadan Riksdagen lär förbehålla sig ett visst antal exemplar. Med hänsyn till dessa omständigheter torde upplagans storlek böra sättas till 1,500 exemplar, eller samma antal hvarmed nyssnämnda register utgick och likaså boken om Sverige (svenska upplagan) enligt Riksdagens beslut 1898, samt äfvenledes, om jag är riktigt underrättad, i allmänhet den senare tidens kommittébetänkanden.

Slutligen bör i den ekonomiska frågan icke släppas ur sikte, att ett sådant företag kräfvor af medarbetarne full vetenskaplig kompetens i statsrätt och modern historia, att det genom sakens natur måste fördelas på flere arbetande händer under uppsikt och ledning af en hufvudredaktör, samt att det torde medföra afsevärda utgifter till anskaffande af nödig litteratur från respektive länder.

I betraktande af alla dessa förhållanden skulle en öfverslagsberäkning te sig ungefär sålunda:

Utgifningskostnader (tryck och papper m. m., 100 ark å 125 kronor	kronor	12,500
Öfversättare- och författarehonorar, 100 ark å 100 kronor	„	10,000
Redaktionskostnad, 100 ark å 75 kronor	„	7,500
Inköp af litteratur samt extra utgifter	„	5,000
	Summa kronor	35,000

Vid denna beräkning måste uttrycklig reservation göras för den möjligheten, att vissa poster i praktiken kunna komma att ställa sig högre än här förutsatts. Å andra sidan kommer ju alltid någon summa att inflyta genom försäljning. Räkningen vinner också ett slags verifikation genom jämförelse med kostnaden för det danska arbetet. Enligt inhämtade upplysningar (som dock icke ha officiell natur) betingade dess fyra delar en samlad utgift af omkring 21,000 kronor; men däri ingick intet redaktionskonto, enär publikationen ansågs tillhöra utgifvarens ämbetsplikter som »revisionsassistent» vid Folketinget. Tager man sedan hänsyn till penningevärdets fall under senaste 25—30 år, så torde vårt kostnadsförslag vid denna jämförelse åtminstone icke framstå som för högt beräknadt.

Utan tvifvel skall summan i alla fall synas mången bra stor. I så fall torde besparingar kunna göras i arktalet, särskildt genom indragningar på arbetsordningarnas område; antaga vi det hela till 90 ark i stället för 100, så blir kostnaden 3,000 å 4,000 kronor mindre, och så för hvarje tiotal ark. Men i hela kostnadsfrågan är ytterligare att märka, att den icke ifrågasattes på en gång. Ett arbete af denna omfattning måste taga minst 3 år i anspråk, hvadan Riksdagens årliga anslag till ändamålet i värsta fall icke skulle mycket öfverskrida 10,000 kronor. Med blicken fäst på valutan torde detta kunna betecknas som väl använda penningar. I alla händelser synes Sveriges Riksdag år 1911 icke böra låta sig af finansiella skäl afskräckas från ett företag, som Danmark redan år 1877 ansåg sig ha ekonomisk kraft att utföra.

Hvad till sist angår formen för det ifrågasatta anslaget beviljande, så erbjuda sig tvenne möjligheter: att uppföra det som *statsanslag* på e. o. stat under hufvudtitel eller på *riksdagens speciella stat* under Riksgäldskontorets öfverinseende.

*Formen för
anslagets
beviljande.*

Den förra formen är den vanliga för årligen återkommande publikationer, men användes äfven i tillfälliga, öfvergående fall (ex. anslaget till boken om Sverige 1898, till Sven Hedins vetenskapliga

verk 1903 och 1910). Den senare formen kommer regelbundet till användning, då publikationen står i något mera direkt sammanhang med Riksdagens egen organisation o. d.; så de stora riksdagsregistren enligt beslut 1881 och 1892 (uppdrogs åt fullmäktige i riksgäldskontoret att »låta genom lämplig person, enligt af fullmäktige fastställt formulär och med iakttagande af de föreskrifter fullmäktige kunde finna skäl meddela, utarbeta» verket), så konstitutionsutskottets memorial m. m. 1810, 1812 och 1815 enligt Riksdagens beslut 1900 (uppdrogs åt samma fullmäktige att »låta genom lämplig person på riksgäldskontorets bekostnad ombesörja tryckning»), så historiken öfver justitieombudsmannainstitutionens verksamhet enligt beslut 1907 (bemyndigades samma fullmäktige att »till justitieombudsmannen, på dennes rekvisition och emot framdeles skeende redovisning, förskottsvis utbetala för arbetets utförande nödiga medel intill ett belopp af 20,000 kronor»), så slutligen uppslagsboken öfver Riksdagen 1907 och följande riksdagar (bemyndigades samma fullmäktige att »af förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader m. m. utbetala»).

Det skall nu icke nekas, att själfva arbetets art synes naturligtast utpeka det som ett statsanslag under kungl. ecklesiastikdepartementets eller kanske ännu hellre justitiedepartementets beredning och öfverinseende. Å andra sidan ges dock vissa praktiska skäl, som hänvisa till den sist omnämnda anslagsformen såsom den mera lämpliga. Utan tvifvel skall utgifvaren finna det af största vikt för sin uppgift att träda i förbindelser med främmande riksdagars byråer, för att i hvarje fall försäkra sig om att materialet är »up to date»; i all synnerhet när det gäller de parlamentariska arbetsordningarne. Här erbjuder sig vårt riksdagsbibliotek som den naturligaste mellanhanden. Men biblioteket — och därmed äfven Riksdagen själf — kan också få ett omedelbart intresse i företaget. Såsom bibliotekarien i särskildt yttrande meddelar (bilaga nedan), är biblioteket för närvarande skäligen illa rustadt på de områden, som denna motion afser, och det till hans disposition ställda anslaget till bokinköp m. m. räcker ingalunda att i någon afsevärd grad fylla här ifrågavarande behof af material. Här erbjuder sig alltså ett tillfälle att i synnerligen viktiga afseenden komplettera Riksdagens egen boksamling, om nämligen — såsom meningen är, och som skedde i Danmark — den med det särskilda anslaget nyinköpta litteraturen efter uppgiftens fullbordande införlifvas med biblioteket. Denna omständighet talar onekligen för att behandla hela saken som en Riksdagens speciella angelägenhet, och bör icke heller lämnas ur sikte då man tagar kostnaden i betraktande: en del däraf

är i verkligheten att anse som ett, i och för sig synnerligen välbehöfligt, anslag till Riksdagens bibliotek.

Det må icke lämnas oanmärkt, ehuru det i sig själf har mindre betydelse, att man i Danmark vid anslaget beviljande gick den senare af de två vägarne: utgiften uppfördes på Riksdagens budget, som beviljas med en rund summa på finanslagen. Själfva arbetet utfördes sedan efter anvisningar af Folketingets talman, från hvilken tanken utgått, såsom en »handbok för Folketingets medlemmar». Hos oss skulle motsvarande funktion gifvetvis utöfvas af fullmäktige i riksgäldskontoret.

På dessa grunder har här förutsatts, att anslaget skulle uppföras på förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader m. m. för att af riksgäldsfullmäktige i mån af behof utbetalas, samt att bemälte fullmäktige likaledes skulle låta genom lämplig person utföra arbetet, efter af dem gifna närmare föreskrifter; allt i enlighet med ofvan anförda prejudikater beträffande riksdagsregistret m. m. Men det behöfver väl knappt utsägas, att motionären är tacksam för hvilken form statsutskottet behagar föreslå och Riksdagen bestämma, endast den leder till målet. Hufvudsaken är, att förslaget kommer till stånd och verket blir godkändt; formen är oväsentlig. För att icke på något sätt binda saken vid formfrågan har jag i den slutliga hemställan icke gjort något positivt förslag härutinnan.

I hvilken mån den svenska Riksdagen behjärtar kulturella ändamål äfven i den specifika formen af litterära publikationer, därom vittnar riksstaten år från år med vissa alltjämt återkommande anslag, såsom 12,000 kronor (i olika poster) till utgifvande af historiska handlingar och 14,200 kronor till utgifvande af tidskrifter (däribland 5,000 till »Nordiskt medicinskt Arkiv», 3,000 till »Acta mathematica», 1,200 till »Sfinx»). Därom vittna kanske ännu mera vissa anslag af öfvergående natur, såsom 1898 30,000 kronor (på enskild riksdagsmans initiativ) till boken om Sverige, 1907 »intill 20,000 kronor» till historiken öfver justitieombudsmannaämbetet, 1903 och 1910 hvardera gången 75,000, i tre-årig fördelning, till den vetenskapliga bearbetningen af Sven Hedins resor.

Det framgår af dessa studier i de senare årens riksstater, att Riksdagen visat öppen blick för den kulturella betydelsen äfven af för det nationella lifvet så främmande materier som ägyptologi och Tibets

geografi, för att icke tala om den rena matematiken, och att Riksdagen icke tvekat att äfven till sådana ändamål understundom anvisa betydande summor. Det torde då icke vara förmätet att hoppas på samma intresse för en publikation, som, äfven om också den spelar på främmande scen, måste anses vara af den största rent praktiska betydelse såväl för allmän medborgerlig bildning som speciellt för författningsutvecklingen inom landet.

På grund af hvad sålunda anförts får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte bevilja nödiga medel, att i en följd af minst tre år utgå till utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar i främmande länder.

Stockholm den 25 januari 1911.

Rudolf Kjellén.

I motionens syfte instämma:

Sam. Clason.

J. F. Nyström.

P. Fahlbeck.

Bilaga.

På grund af det ringa anslag, hvaröfver Riksdagens bibliotek förfogar i och för tillgodoseende af litteraturen på de skilda områden, som är detsamma förelagdt. är det naturligt, såsom också af den tryckta katalogen öfver Riksdagens bibliotek framgår, att endast det allra nödvändigaste kunnat anskaffas inom hvarje fack. Luckorna äro därför många och stora, och särskildt gäller detta inom en för biblioteket så betydelsefull disciplin som den utländska statsrätten. Äfven om bibliotekets inköpsanslag under en nära framtid kan komma att höjas, lär dock helt visst nämnda fack för sin del ej kunna räkna på ett sådant tillgodoseende, att bristerna därmed kunna afhjälpas. En komplettering alltså af bibliotekets litteratur öfver den offentliga rätten: grundlagar, konstitutionella stadgar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar, skulle vara af stor betydenhet, och får jag därför på det lifligaste uttala min anslutning till hvad som i denna fråga föreslagits i ofvanstående motion.

Stockholm den 23 januari 1911.

Vilhelm Gödel.

Riksdagens bibliotekarie.